

INTERCOMMUNAAL EXAMEN 2020 – 2021

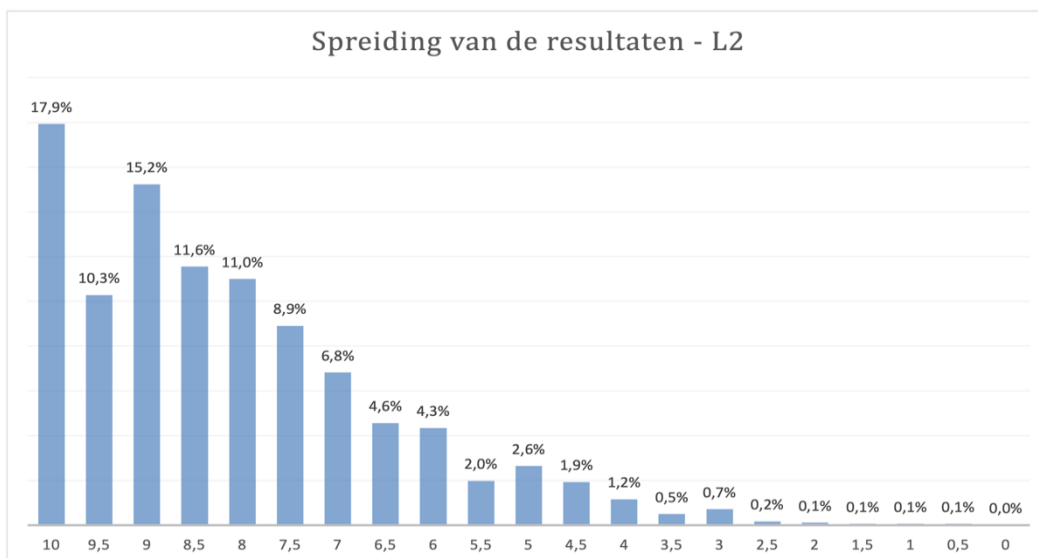
BEGRIJPEND LEZEN

TWEEDE LEERJAAR

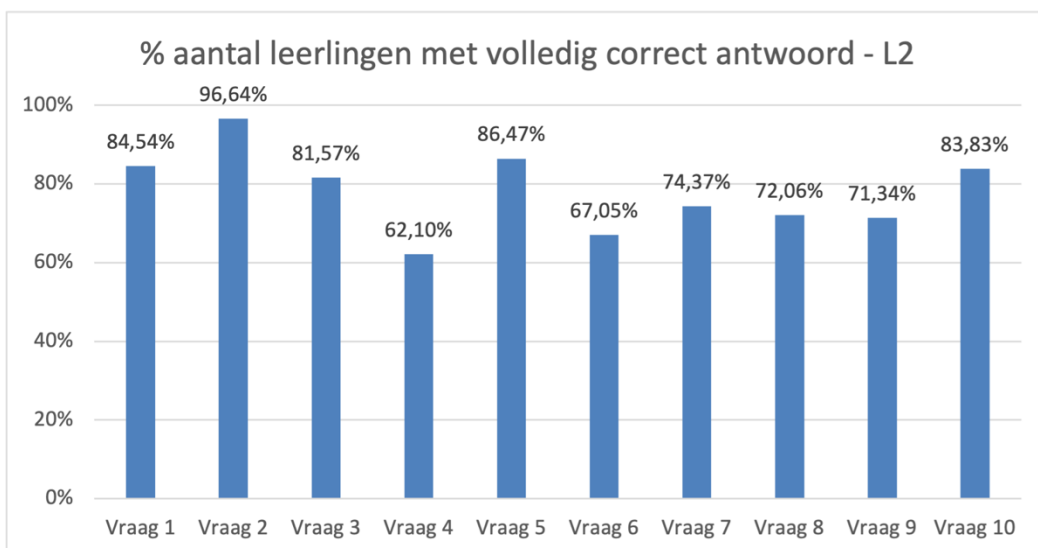
1 Inleiding

In het tweede leerjaar namen 1 818 leerlingen in juni 2021 deel aan de IOK-toets begrijpend lezen. In deze toets zijn vragen opgenomen die peilen naar aspecten uit het domein lezen van het leerplan Nederlandse taal. De toets vormt zo een representatief beeld voor dit domein. De gemiddelde score op de toets is 8,1/10. De mediaan is 8,5/10.

2 Spreiding van de resultaten



3 Resultaten per vraag



De meeste vragen werden goed tot uitstekend opgelost. De vragen 4 en 6 beantwoordden resp. 62,1% en 67,1% van de leerlingen juist. Bijna driekwart van de leerlingen beantwoordden vragen 7, 8 en 9 juist, resp. 74,37%, 72,06% en 71,34%.

2	Waarom houden oma en opa in de auto de lippen op elkaar?	
	☐ A Ze zijn boos. ☐ B Ze hebben ruzie. ☐ C Ze willen niks verklappen. ☐ D Ze zijn bang.	. / 1

De leerlingen moeten hier de uitdrukking begrijpen. In deze toets konden ze deze ook enigszins afleiden uit het bijhorende fragment in de tekst. De score van 96,64% geeft aan dat de leerlingen deze (deel)vaardigheid vrij goed beheersen.

4	Welke <u>twee</u> foto's passen <u>zeker niet</u> bij het verhaal? Kruis aan.	
	 ☐ A  ☐ B	
	 ☐ C  ☐ D	. / 1

Deze vraag peilt naar 'beeldtaal begrijpen'. De leerlingen moeten de inhoud van de tekst verwerken en verbinden met visuele voorstellingen. Dergelijke vragen dagen leerlingen uit om de beschikbare informatie (tekst en beeldtaal) grondig te begrijpen en te verwerken. Een bijkomende uitdaging bestond erin om te vertrekken vanuit een voorgelezen tekst, waarbij de leerlingen tijdens de tweede voorleesbeurt de tekst ook mee konden volgen op hun blad.

6	Oma en opa lachen luid. - Kijk eens om je heen: wat zien jullie? - Niks, zegt Fons, zelfs geen wastafel. - Zie je daar die pomp? lacht oma. - Dat? Komt daar water uit? vraagt <u>hij</u> verbaasd. Wie is ' <u>hij</u> '?	
	☐ A pap ☐ B Nel ☐ C opa ☐ D Fons	. / 1

De leerlingen moeten hier 'verwijswoorden begrijpen'. Ze moeten een verwijswoord verbinden met het bijhorende antecedent. Verwijswoorden hebben een belangrijke functie in het begrijpen van teksten. Heel wat woorden in teksten hebben niet op zichzelf een betekenis, maar krijgen die wel in de context. Leraren geven hier terecht aan dat dit in een dialoogje niet zo eenvoudig is.

7	Welk dier <u>uit het verhaal</u> is dit?	
		
	Dit is een	. / 1

Bij deze vraag moeten leerlingen een afbeelding associëren met de tekst. Dit lijkt een eenvoudige opdracht maar vergt van leerlingen een sterke opmerkzaamheid bij het lezen van de tekst én de attitude om terug te grijpen naar de leestekst om de juiste informatie te zoeken vooraleer de vraag te beantwoorden.

8	En waar moet ik me wassen? vraagt Nel.	
	Waarom lachen oma en opa luid na die vraag? Duid de <u>twee</u> juiste antwoorden aan.	
	☐ A Ze zijn handdoeken vergeten. ☐ B Er is geen badkamer. ☐ C Er is enkel een pomp. ☐ D De zeep is op.	. / 1

Deze vraag peilt uitdrukkelijk naar contextbegrip en vereist bij leerlingen de vaardigheid om deze context zelf verder te concretiseren, als het ware 'tussen de lijntjes' lezen. In een lessituatie biedt deze vraag een rijke kans om met de leerlingen in gesprek te gaan.

Het slot vinden en kort in eigen woorden weergeven is geen vanzelfsprekende opdracht.

9	Opa zegt: <u>de hele natuur is nu je wc</u> . Hihihi, lacht opa... En hij valt terug in slaap. Fons begrijpt er niks van. Wat bedoelt opa? Wat moet Fons nu doen? Antwoord met een zin. 	. / 1
---	--	-------

Deze vraag daagde de leerlingen uit om de volledige context van de tekst mee te nemen bij de interpretatie van de korte dialoog tussen opa en Fons. Belangrijk is hier om 'enige ruimte' te geven aan de interpretatie van de leerlingen.

4 Bevindingen en reflecties

We kregen feedback van 81 leraren op deze toets. Velen van jullie hebben de tijd genomen om op deze toets te reflecteren en om jullie ideeën aan ons mee te geven. Wij willen jullie daar uitdrukkelijk voor bedanken, want we beseffen dat het niet evident is om hierin op het einde van het schooljaar de nodige tijd te investeren. We hopen dat we samen met jullie reflecties onze volgende toetsen nog beter kunnen afstemmen op de klasrealiteit, gekoppeld aan de doelen van het leerplan.

4.1 Representativiteit

73 leraren vinden deze toets representatief voor het onderdeel begrijpend lezen voor het tweede leerjaar. Twee leraren vinden dit niet en zes leraren hebben er een verdeelde of geen mening over.

In de feedback geven velen aan dat de inhoud van de tekst sterk aansluit bij de leef- en belevingswereld van de leerlingen. Velen waarderen ook de verscheidenheid aan soorten vragen en de bijhorende peiling naar de mate waarin (deel)vaardigheden m.b.t. begrijpend lezen op het niveau van het tweede leerjaar door de leerlingen zijn verworven.

Veel leraren geven aan dat de inhoud van de toets algemeen overeenstemt met de inhoud van hun lessen. De opdeling van de toets in een luister- en leesgedeelte en een leesgedeelte vinden verschillende leraren een interessant idee. Meerdere leraren geven aan kritischer te willen kijken naar de lessen begrijpend lezen en nemen zich voor om meer variatie in de vragen en opdrachten te leggen. Ze willen hierbij een ruimer aantal (leerplan)doelen expliciet(er) aan bod laten komen. Uiteraard lenen dergelijke lessen met (meer) gevarieerde vragen en opdrachten zich uitermate voor het aanleren van strategieën om teksten te doorgronden. Ze bieden tegelijk vele kansen tot interactie en reflectie.

De bezorgdheid van vele leraren voor de ontwikkeling van (begrijpend) lezen bij anderstalige kinderen vormt een rode draad doorheen de feedback. Deze leraren geven aan dat begrijpend lezen in hun klas en op school dan ook meer en meer aandacht krijgt en geleidelijk leidt tot een sterker tekstbegrip maar ook tot meer leesmotivatie en leesplezier.

4.2 Wat leren we uit deze toets?

Vele leraren voelen hun didactische aanpak bevestigd in de aard van de toets én in de resultaten van hun leerlingen. Het feit dat deze toets zich op een scharnierpunt tussen begrijpend luisteren en begrijpend lezen bevindt, doet een aantal leraren verder nadenken over de aanpak in de klas. Ze nemen zich voor om bij de aanvang van het tweede leerjaar sterk(er) in te zetten op begrijpend luisteren en in een latere fase geleidelijk(er) meer over te gaan naar begrijpend lezen. Verrassend voor meerdere leraren is de mate waarin hun leerlingen effectief in staat zijn om deze toets begrijpend lezen te maken: *"Ik onderschat mijn leerlingen"*. Vele leraren geven ook aan om kritischer om te willen gaan met de didactische aanpak van de lessen begrijpend lezen. Ze willen meer oog hebben voor onder meer het verkennen van een tekst, het bespreken van teksten en de bijhorende beeldtaal, een grotere variatie in opdrachten, het gebruik van verwijswaarden en het antwoorden in een zin.

4.3 Wat is moeilijk bij begrijpend lezen?

Vele leraren geven aan dat ze proberen om te gaan met verschillen in (lees)niveau tussen leerlingen. Ze geven hierbij aan dat het niet eenvoudig en niet altijd mogelijk is om binnen hun didactische aanpak te differentiëren in (moeilijkheidsgraad van) teksten en bijhorende vragen, in begeleiding, in tempo... In het verlengde hiervan geven heel wat leraren aan dat het vinden van geschikte teksten binnen de leef- en beleavingswereld van de leerlingen die hen aanspreken en hun motivatie tot (begrijpend) lezen verhogen én tegelijk voldoende uitdagend zijn en aansluiten bij hun beginsituatie. Ze zijn daarnaast bezorgd om de geregeld beperkte woordenschat van leerlingen waardoor zowel het begrip van de vragen als van de tekst op zich reeds een hele uitdaging is.

Een ruim aantal leraren vindt onder meer het aanleren van de verschillende strategieën en van het formuleren van een volledig antwoord een wezenlijke uitdaging. Meerdere leraren geven aan enigszins verrast te zijn door de hoge mate van zelfstandige verwerking van de toets door hun leerlingen. Samen met andere leraren ervaren ze het echter in de praktijk moeilijk om te zorgen dat leerlingen voldoende concentratie en aandacht houden bij het zelfstandig zoeken in teksten en het beantwoorden van vragen.

Meerdere leraren nemen zich voor om hun didactische aanpak te verruimen. Ze willen (nog) meer inzetten op een (meer) doordachte keuze van teksten en van gevarieerde werkvormen om de effectiviteit van hun lessen te verhogen. Sommige leraren geven aan dat ze hun praktijk kritisch(er) willen benaderen en zich willen verdiepen in de didactische aanpak van begrijpend lezen om de leerlingen nog doelbewuster te ondersteunen in hun ontwikkeling.

4.4 Evalueren van begrijpend lezen

Nagenoeg alle leraren gebruiken in eerste instantie de toetsen van de gebruikte taalmethode. Meerdere leraren geven aan dat deze toetsen veelal bestaan uit korte teksten waarbij de variatie in opdrachten per les meestal vrij beperkt is en afgestemd is op één of enkele specifieke (leerplan)doelen voor begrijpend lezen. De spreiding en de verschillende invulling van deze toetsen maakt echter wel dat verscheidene vragen uit de IOK-toets herkenbaar zijn voor vele leraren.

Een aantal leraren geeft aan vooral aandacht te geven aan permanente evaluatie tijdens de lessen begrijpend lezen en occasioneel tijdens de lessen van 'Mens en maatschappij – Wetenschappen en techniek'. Anderen verruimen hun evaluatiegegevens via (huis)taakjes, opdrachten in contractwerk...

De mate waarin evaluatiemomenten aanleiding geven tot een onderwijsleergesprek, een doordachte bepaling en keuze van het vervolgaanbod en eventuele bijstellingen van de didactische aanpak is moeilijker op te maken uit de feedback van de leraren.

4.5 Hoe stimuleer je begrijpend lezen?

Vele leraren geven aan dat begrijpend lezen in hun klas en op school meer en meer aandacht krijgt en geleidelijk leidt tot een sterker tekstbegrip maar ook tot meer leesmotivatie en leesplezier. We vinden in de reacties dan ook een zeer grote verscheidenheid aan stimulerende activiteiten.

Een zeer ruim aantal leraren investeert in de optimalisering of verruiming van hun lessen begrijpend lezen om de effectiviteit ervan te verhogen (zie hoger). Dit gaat zowel over het gebruik van interessante, boeiende, uitdagende... teksten als over een toenemende variatie in didactische aanpak (pre-teaching, meerdere tekstniveaus, verschillende groeperingsvormen, veel interactie bij de bespreking van de inhoud en de antwoorden, heldere feedback...).

Naast deze expliciete lessen vinden we in de respons vele initiatieven terug om leerlingen te motiveren om te lezen, om hun leesplezier te verhogen én om hen een 'leesattitude' bij te brengen. Initiatieven als boekpromotie, leescircuits, kwartierlezen, vertellen bij prenten, voorlezen, het uitlenen van boeken uit de klas- of schoolbibliotheek of plaatselijke bibliotheek, vertellen over een gelezen boek, de leraar als rolmodel (tijdens de lessen én als lezer), de integratie van begrijpend lezen in andere leergebieden... bieden leerlingen én leraren heel wat gelegenheid tot (begrijpend) lezen.

5 Besluit

In het tweede leerjaar besteden leraren expliciet aandacht aan de ontwikkeling van (begrijpend) lezen. De evolutie van begrijpend luisteren in de kleuterschool naar begrijpend lezen in de lagere school kent in de eerste graad een 'kantelmoment'. Belangrijke voorwaarden én uitdagingen hierbij zijn de keuze van een doordachte didactische aanpak en het gebruik van bijhorende interessante, motiverende én uitdagende teksten. Het wezenlijke niveauverschil tussen leerlingen vereist van leraren in toenemende mate een gedifferentieerde aanpak. Belangrijk is de leraar als rolmodel tijdens de lessen én als gangmaker om leerlingen te enthousiasmeren voor het lezen, op school en erbuiten.

Met deze IOK-toets hebben we getracht een representatieve toets aan te bieden waarin de meest recente inzichten rond begrijpend lezen aan bod kwamen. We hopen dat leraren de waardevolle elementen uit deze toets (verder) zullen inbouwen in hun leesonderwijs. We vonden veel sterke inzichten in de commentaren van de leraren: uitgaan van sterke en motiverende teksten, inzetten op leesmotivatie en leesplezier, efficiënte strategieën hardop voordoen, leerlingen met elkaar in gesprek laten gaan en de vaardigheden toepassen in andere vakken of leergebieden. Deze inzichten blijvend toepassen is een uitdagende en boeiende opdracht voor elke leraar.

Wij willen de leraren tweede leerjaar dan ook danken voor hun deelname aan de toets. Jullie grondige feedback en reflectie helpt ons om onze eigen inzichten te versterken en zodoende de kwaliteit voor onze leerlingen op een hoog niveau te houden.

We sluiten graag af met vijf didactisch principes voor effectief begrijpend leesonderwijs zoals deze opgenomen zijn in de VLOR-publicatie 'Sleutels voor effectief begrijpend lezen, inspiratiegids voor een eigentijdse didactiek in het basisonderwijs':

In effectief begrijpend leesonderwijs...

- krijgen leerlingen betekenisvolle en uitdagende begrijpend leesteksten en opdrachten. De leerlingen lezen op een concreet doel te bereiken zodat ze gestimuleerd worden om de betekenis van de tekst te achterhalen. (FUNCTIONALITEIT)
- houden leraar en leerlingen diepgaande gesprekken over een tekst. Zowel de gesprekken tussen de leraar en de leerlingen als de gesprekken tussen leerlingen onderling zijn belangrijk. (INTERACTIE)
- leren de leerlingen om zelfstandig strategieën toe te passen als het begrijpen van een tekst moeilijk wordt. (STRATEGIE-INSTRUCTIE)
- wordt aandacht besteed aan het verhogen van de leesmotivatie van leerlingen. (LEESMOTIVATIE)
- wordt in alle leergebieden gewerkt aan begrijpend lezen. (TRANSFER)